

РЕЦЕНЗІЯ

**на дисертацію Стрілецької Ольги Ігорівни «Концепт індивідуального композиторського стилю та його проекція на творчість інших митців (на прикладі фортепіанної творчості Кароля Шимановського)»,
представлену на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 025 – Музичне мистецтво**

Буремні події XIX, XX ст. та сьогодення підтверджують цілком логічний і очевидний факт—природне прагнення людей перебувати і розвиватись у лоні рідної культури, що формувалась їхніми пращурами і зміцнена багатовіковими традиціями. Потреба у національній ідентичності, бажання ототожнювати себе із певною нацією, свідчити про себе навколишньому світу, акцентувати увагу соціуму на несхожості, своєрідності у світовому континуумі—все це спричиняє генерування певних продуктів діяльності у науковій, дослідницькій, творчій сферах. Пошуки способів, засобів і форм вираження самобутності за національними ознаками, прагнення до культурної автономії крізь призму відтворення та мистецького перепрочитання типових ознак, міфології, мислення, менталітету, фольклору тощо утворюють традиції національного стилю. Реалізуючи проблему ідентичності у мистецькій творчості, композитори через власну креативну діяльність створюють певні стилістичні концепти, які стають своєрідними багаторівневими ментально-чуттєвим комплексами, що синтезують в собі ціле коло асоціативних музичних засобів виразності (фольклорні прототипи, жанри, лади, інтонації, метроритм тощо).

Мистецька спадщина К. Шимановського у контексті ролі національного чинника у системі художнього наповнення його творів—яскравий взірець свідомого звернення майстра до національної ідеї у творчості крізь призму використання специфічного музично-мовленевого комплексу, що й обумовлює своєрідну і легко впізнавану польську природу його шедеврів. Стилістичним аспектам його композиторського доробку присвячено чимало потужних наукових праць як польських, українських, так і інших зарубіжних дослідників (З. Гельман, М. Яницької-Слиш, М. Томашевського, К. Майєра, А. Хибінського,

З. Яхімецького, З. Лобачевської, К. Беганського, З. Джевецького, С. Голяховського, А. Добровольського, З. Мицельського, М. Демської-Трембач, А. Созанської, Г. Ясінської-Єндрощ, Дж. Сімсона, І. Нікольської, І. Савчука, А. Калениченка, Д. Полячка, М. Тарнавецької та ін.)

Дисертаційна робота О. Стрілецької реалізує подальший поступ у проблемі вивчення своєрідності авторського письма К. Шимановського (насамперед у жанрах фортепіанної музики), на основі чого авторка формує поняття «концепту індивідуального композиторського стилю», здійснює комплексне вивчення цього багатовимірного феномену, концентруючись на тих важливих його сегментах, що поклали питомий відбиток на мислення наступних поколінь митців, спричинили формування їх творчого мислення. Робота заповнює існуючі прогалини у сфері вивчення міжкультурних, музично-мистецьких польсько-українських взаємовпливів початку ХХ ст., міжвоєнного періоду, переконливо аргументуючи рівнозначність взаємин обох слов'янських народів.

О. Стрілецька довершила комплексне вивчення поняття «концепту індивідуального композиторського стилю» на прикладі фортепіанного доробку К. Шимановського у проекції на творчість польських і українських композиторів. Значущі позиції, які характеризуються терміном «вперше»: обґрунтовується категорія «концепту індивідуального композиторського стилю» в руслі художнього світогляду автора; розглядаються специфічні особливості «концепту індивідуального композиторського стилю» як сполучної ланки у передачі традиції і водночас – як стимулу до подальших інноваційних пошуків; на основі аналізу життєтворчості К. Шимановського аргументується концепт його індивідуального стилю як сукупності «базових смислів»; окреслюються шляхи і способи трансформації концепту його індивідуального композиторського стилю у творчості польських і українських композиторів.

Дисертація має практичну цінність. Матеріали дослідження можуть бути застосовані в працях мистецтвознавчого, культурологічного, естетичного спрямування, в подальшому вивченні польської та української фортепіанної музики; їх доречно залучати до здійснення просвітницької діяльності, вони

збагачують знання сучасних митців-практиків та сприяють підвищенню рівня їх виконавської ерудиції; можуть бути використані у курсах лекцій з історії фортепіанного мистецтва.

Студіюючи проблему індивідуального композиторського стилю та його впливу на формування креативної особистості інших митців – сучасників, послідовників, однодумців, пані Стрілецька на прикладі фортепіанної творчості К.Шимановського формує поняття «концепту індивідуального композиторського стилю», що значно глибше характеризує особистісну манеру митця, осягаючи не тільки типові для його висловлювання засоби музичного мовлення, але й тип мислення, певну філософську та художньо-образну скерованість, світосприйняття, естетику власного світогляду тощо. Даний феномен у дисертаційному дослідженні постає «як узагальнююче естетичне та соціокультурне поняття» [с.20], що здатний еволюціонувати і трансформуватись, отримувати своє продовження у творчості інших композиторів як в межах національної традиції, так і в ширшому просторі інших національних культур.

Виокремлюючи та систематизуючи найбільш характерні компоненти мистецького почерку К. Шимановського, авторка проводить чіткі паралелі із стилями інших композиторів, на формування котрих значно вплинув музичний авторитет польського майстра. Відтак у праці постають важливі міжкультурні паралелі та взаємозв'язки згаданого маестро із такими постатями польського та українського арт-простору як: Г. Бацевич, Р. Мацеєвський, П. Перковський, А.Малявський, Б. Лятошинський, А. Рудницький, І. Белза. Обрана спрямованість наукового ракурсу спричинила вибір принципу комплексного підходу із залученням ряду методів: філософсько-психологічного, системного, типологічного, компаративного, теоретико-аналітичного.

Рецензована праця складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожної структурної частини, загальних висновків, списку використаних джерел (192 позиції, з них 47 — іноземними мовами), додатків.

Перший розділ присвячений теоретичним аспектам обраної проблематики. Він дуже яскраво демонструє аналітичне мислення дисертантки. Насамперед

авторка розлого окреслює існуючі розвідки з питань тлумачення категорії концепту у культурно-змістовому контексті (підрозділ 1.1), акцентує увагу на таких наукових інтерпретаціях цього феномену, що резонують з її власним дослідницьким хистом та обґрунтовують використання цього поняття у сфері музикознавства. Відтак «концепт» перш за все розкривається як «значеннєвий смисловий фундамент тексту», в даному випадку – музичного, і функціонує, згідно логічних умовиводів п. Ольги, на таких основних рівнях: індивідуально-авторському, національно-етнічному та універсальному, або комплексному, що об'єднує індивідуальне та загальнонаціональне (загальноетнічне) та формує цілісне смислове коло, котре дає можливість подальшої ретрансляції та репродукції на новому рівні мистецької взаємодії у творчості митців наступних генерацій. Надалі дисертанткою вже з позицій обраного ракурсу аргументується специфіка концепту індивідуального стилю Кароля Шимановського (підрозділ 1.2), котрий постає і як самодостатній культурний феномен, і як джерело творчого генерування цілої плеяди польських та українських композиторів.

Наступні розділи є практичною реалізацією даних теоретичних тверджень. Вони є цікавими і значущими, характеризується оригінальними і ґрунтовними авторськими музикознавчими аналізами пропонованого жанрового кола маловідомих композицій, в котрих в різних аспектах прослідковується своєрідне «проростання» стильового зерна видатного польського майстра.

Другий розділ присвячений висвітленню відображення творчих засад К.Шимановського у фортепіанному мистецтві польських музикантів наступних генерацій. В ньому досить розлого вивчається спадщина композиторів Польщі 1920–1950-х років, зокрема малий фортепіанний цикл (підрозділ 2.1), жанр мазурки та середніх концертних форм (підрозділ 2.2), сонатні цикли (підрозділ 2.3) у творчості Г. Бацевич, Р. Мацеєвського, П. Перковського, котрі подані в ракурсі взаємозв'язків, передачі певних генетичних кодів, окреслення лінеарності, єдиного «надвектору» розвитку музичного мистецтва.

Третій розділ дисертаційного дослідження розкриває креативне сприйняття концепту стилю К. Шимановського у фортепіанному доробку

українських митців та регіональні проєкції його творчості. Розкрито роль «коду Шимановського» у формуванні художнього світогляду Б. Лятошинського (підрозділ 3.1), його мистецьке переосмислення у творчості А. Рудницького та І.Белзи (підрозділ 3.2). Важливим у дослідженні питань українсько-польських міжкультурних взаємин є підрозділ 3.3, де Ольга Ігорівна подає та аналізує цікаві історичні факти мистецького життя Львова, сповненого рефлексій творчості Кароля Шимановського, доводить важливість персоналії митця у професіоналізації музичного життя Львова першої половини ХХ ст.

У Висновках авторка стисло підсумовує важливі аспекти свого дослідження, апелює до категорії «ідеального Над-адресата», яка дозволяє їй «...розглядати митців не як «епігонів» видатного Майстра, а як «над-реципієнтів», що плідно й оригінально розвивають його творчі ідеї, організовані в концепті індивідуального стилю...» [с. 239].

Дисертація О. І. Стрілецької викликає жвавий інтерес та низку питань, які можливо навіть виходять із поля проблематики даної праці і потребують подальшого вивчення, що, безумовно, свідчить про перспективу подальшого осмислення дотичних kwestій. Разом з тим, в процесі знайомства з роботою виникають і більш локальні питання, відповіді на які, на наше переконання, дозволять ще ширше розкрити проблематику дисертації, а саме:

1. В цілому схвально оцінюючи ґрунтовну теоретичну та джерельну базу дисертації, апеляцію до важливих тверджень потужних дослідників проблематики концепту, хочемо зауважити, що часом п. Ольга подає досить об'ємні блокові цитати, які, на нашу думку, дещо перевантажують текст роботи. Можливо варто було б сфокусуватись на більш концентрованих міркуваннях.

2. Доповніть, будь ласка, яким чином концепт індивідуального композиторського стилю проявився у інших жанрах творчості К.Шимановського, окрім фортепіанного?

3. На Вашу думку, у кого з сучасної генерації польських та українських композиторів найбільш яскраво простежується категорія концепту композиторського стилю?

4. У яких аспектах та на прикладі яких композиторів Ви будете продовжувати вивчення концепту індивідуального композиторського стилю?

Наведені зауваження, поставлені запитання не мають принципового значення, вони знаходяться у дискусійній площині, не применшують ґрунтовну наукову вагу розвідки. Поява такої дисертації – важливий крок на шляху осмислення сутності проблеми концепційності у творчості композиторів, тому, безумовно, перспективна для подальшого розвитку.

Підсумовуючи рецензію зазначимо: повнота, послідовність розкриття теми, новизна, цілеспрямованість загальної логіки, чіткість теоретичного, практичного призначення кожного розділу й підрозділу дають підстави вважати кваліфікаційну працю О. І. Стрілецької «Концепт індивідуального композиторського стилю та його проєкція на творчість інших митців (на прикладі фортепіанної творчості Кароля Шимановського)» самостійною, завершеною студією. Робота відповідає вимогам МОН України, що викладені в пп. 5 – 9 Постанови Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року №44 «Про затвердження порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», а її авторка заслуговує присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 025 – Музичне мистецтво.

Рецензент:
кандидатка мистецтвознавства, доцентка
кафедри камерного ансамблю та квартету
ЛНМА ім. М. В. Лисенка

Габрієла АСТАЛОШ

27.12.2023.